

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин та управління проєктами

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента
«Міжнародна торгівля»

підготовки бакалаврів
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійної програми «Міжнародний бізнес»
денної (очної) форми навчання

Силабус освітнього компонента «Міжнародна торгівля» підготовки бакалаврів галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародний бізнес».

Розробник: Скороход Ірина Святославівна, доктор економічних наук, професор кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(підпис) (А. О. Бояр)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами, протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри:

(Бояр А. О.)

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (очна) форма навчання	29 – Міжнародні відносини 292 – Міжнародні економічні відносини, ОПП «Міжнародний бізнес»	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання – 2027-2028
		Семестр – 7-й
		Лекції – 28 год.
ІНДЗ: є		Практичні (семінарські) – 24 год.
		Самостійна робота – 60 год.
		Консультації – 8 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання	Англійська	

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ППІ: Скороход Ірина Святославівна

Науковий ступінь: доктор економічних наук

Вчене звання: професор кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Посада: професор кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Контактна інформація: iryna.skorohod@vnu.edu.ua, каб. 322, корпус А.
тел. +38 (050)6034650

Дні занять: <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація курсу

Освітній компонент «Міжнародна торгівля» спрямований на формування у здобувачів вищої освіти системи спеціальних знань з проблем та перспектив розвитку міжнародної торгівлі для фундаментальної й спеціальної освіти та практичної діяльності за фахом. У рамках курсу студенти ознайомляться з основними концепціями, структурою та показниками міжнародної торгівлі, інструментами регулювання міжнародної торгівлі. Особлива увага приділяється сучасним тенденціям розвитку світової торгівлі, конкретним формам міжнародної торгівлі, розвитку міжнародних торговельних відносин, економічним проблемам міжнародної торгівлі. Додатково студенти вивчатимуть міжнародну стандартизацію та сертифікацію продукції та особливості ціноутворення на світових товарних ринках.

2. Пререквізити: «Міжнародна економічна інтеграція», «Математика та статистика для економіста-міжнародника», «Економіка та ЗЕЗ України», «Митна справа», «Світова економіка та кон'юнктура світових ринків», «Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини», «Теорія МЕВ».

3. Постреквізити: «Облік і аналіз ЗЕД», «Регулювання та безпека міжнародного бізнесу».

4. Мета і завдання освітнього компонента

Основна **мета** освітнього компонента полягає у наданні здобувачам вищої освіти спеціальних знань і практичних навичок щодо закономірностей розвитку, інструментарію та регулювання міжнародної торгівлі. Основними **завданнями** освітнього компонента є засвоєння здобувачами теоретичних знань та практичних навичок з аналізу закономірностей розвитку міжнародної торгівлі, ознайомлення з категоріальним апаратом, надання знань щодо особливостей функціонування міжнародної торгівлі, правильної оцінки процесів, що відбуваються в сучасній міжнародній торгівлі; набуття вмінь розпізнавати тенденції у регіональній та галузевій міжнародній торгівлі.

5. Форми та методи навчання: інтерактивна лекція (вербальні та ілюстративно-демонстраційні методи: розповідь, пояснення, дискусія, презентація, демонстрація, запитання-відповідь, мозговий штурм), вебінар, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань, електронне тестування.

6. Результати навчання (компетентності)

ІНТ. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин в цілому та міжнародного бізнесу зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ФК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дезінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

ФК3. Здатність виявляти особливості функціонування середовища міжнародних економічних відносин та моделей економічного розвитку.

ФК4. Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.

ФК5. Здатність здійснювати комплексний аналіз та моніторинг кон'юнктури світових ринків, оцінювати зміни міжнародного середовища та вміти адаптуватися до них.

ФК6. Здатність аналізувати міжнародні ринки товарів і послуг, інструменти та принципи регулювання міжнародної торгівлі.

ФК8. Здатність визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.

ФК11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

ФК12. Здатність використовувати нормативно-розпорядчі документи та довідкові матеріали при здійсненні професійної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин.

ФК16. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.

ПРН4. Систематизовувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендогенних і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.

ПРН8. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дезінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

ПРН9. Розуміти і вміти застосовувати, відповідно до інших вимог освітньої програми, сучасні теорії та методи розв'язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.

ПРН11. Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.

ПРН13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.

ПРН19. Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.

ПРН24. Обґрунтовувати вибір і застосовувати інформаційно-аналітичний інструментарій, економіко-статистичні методи обчислення, складні техніки аналізу та методи моніторингу кон'юнктури світових ринків.

ПРН28. Використовувати набуті знання у галузі міжнародного менеджменту та маркетингу для самостійного аналізу світогосподарських процесів та прийняття на цій основі виважених управлінських рішень; аналізувати специфіку культури ведення міжнародного бізнесу в різних країнах; обирати шляхи виходу на міжнародні ринки; аналізувати міжнародні ринки та міжнародне економічне середовище; розробляти заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках.

ПРН30. Аналізувати торгово-економічні можливості фірми, визначати ринки та прогнозувати діяльність фірм на міжнародних ринках, використовувати на практиці знання у сфері фінансів, митної, банківської справи та страхування для розробки і реалізації плану розвитку фірми на основі інвестиційно-інноваційної моделі, аналізувати й узагальнювати результати операційної, бухгалтерської, фінансової та інвестиційної діяльності міжнародної компанії.

7. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (Сем.)	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади розвитку та регулювання міжнародної торгівлі						
Тема 1. Сутність, етапи та показники розвитку міжнародної торгівлі	9	2	2	5	–	ДС,РЗ/3
Тема 2. Теорії міжнародної торгівлі	8	2	2	4	–	ДС,РЗ/3
Тема 3. Регулювання міжнародної торгівлі: національний рівень	9	2	2	4	1	ДС/2
Тема 4. Наднаціональний рівень регулювання міжнародної торгівлі	9	2	2	4	1	ДС/2
Тема 5. Торговельна політика Європейського Союзу	9	2	2	4	1	ДС/3
Тема 6. Торговельні війни в міжнародній торгівлі	6	2	–	4	–	–
Разом за модулем 1	50	12	10	25	3	13
Змістовий модуль 2. Організація міжнародної торгівлі						
Тема 7. Форми міжнародної торгівлі	10	2	2	5	1	ДС/3
Тема 8. Торговельно-посередницькі операції у міжнародній торгівлі	9	2	2	5	–	ДС,РЗ/2
Тема 9. Міжнародна торгівля послугами	10	2	2	5	1	ДС/3
Тема 10. Організовані міжнародні товарні ринки	10	2	2	5	1	ДС/2

Тема 11. Міжнародна стандартизація та сертифікація продукції	10	2	2	5	1	ДС/2
Тема 12. Ціноутворення на світових товарних ринках	10	2	2	5	1	ДС,РЗ/2
Тема 13. Сучасна торговельна політика України	11	4	2	5	–	ДС,ДБ /3
Разом за модулем 2	70	16	14	35	5	17
Види підсумкових робіт:						
Модульна контрольна робота						МКР/60
Індивідуальне науково-дослідне завдання						ІНДЗ /10
Всього годин/Балів	120	28	24	60	8	100

Методи контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, РЗ – розв’язування задач, кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору, Т – тест, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов’язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об’єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в наукових заходах тощо) навчання може відбуватись в цей період в онлайн формі за погодженням із викладачем та деканом факультету. У випадку відсутності на заняттях з важливих причин, є можливість відпрацювання семінарів шляхом виконання завдань у письмовій формі та усне відпрацювання під час консультацій.

Політика щодо академічної доброчесності:

Навчання здійснюється з дотриманням норм Кодексу академічної доброчесності ВНУ (<http://surl.li/aagxg>). Списування під час поточного тестування заборонено (в тому числі з використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволено використовувати лише під час онлайн-тестування та виконання практичних завдань під час занять.

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, подані із запізненням без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від максимально можливого балу за роботу). Перескладання тем семінарських занять або виконання завдань для поточного контролю відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Також здобувач освіти має право на визнання результатів навчання, отриманих у **формальній, неформальній та/або інформальній освіті** (<https://cutt.ly/9wPgvTK1>).

Максимальна кількість балів за вивчення курсу – 100, включаючи:

- до 40 балів за участь в обговореннях (семінари) (Модуль 1);
- до 10 балів за ІНДЗ (модуль 2);
- до 60 балів за модульну контрольну роботу (екзамен) (Модуль 3).

За участь в семінарському занятті (виступ, задавання питань, доповнення, коментування тощо) студент може отримати не більше, ніж відведена на це семінарське заняття кількість балів (таблиця).

V. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання студента передбачає аналітичне дослідження на тему: «Стан і перспективи розвитку зовнішньої торгівлі ... (вказується будь-яка з країн світу на вибір студента)». Структура роботи наступна:

1) описати загальні тенденції розвитку економіки країни (тип економіки, основні галузі, які розвинуті в країні, тощо);

2) показати загальний стан розвитку зовнішньої торгівлі (основні статті експорту та імпорту, основні торговельні партнери, інструменти регулювання зовнішньої торгівлі, тощо);

3) розрахувати наступні показники:

- динаміка ВВП за останніх п'ять років;
- ВВП та ВНП на душу населення;
- темпи приросту експорту та імпорту;
- зовнішньоторговельний оборот;
- квоти (експортна, імпортна, зовнішньоторговельна);
- коефіцієнти покриття експортом імпорту чи імпортом експорту;
- товарна та географічна структури зовнішньої торгівлі.

4) Зробити висновок щодо ефективності, проблем і перспектив подальшого розвитку зовнішньої торгівлі країни.

Працюючи над індивідуальним завданням, треба пам'ятати, що його цінність значною мірою залежить від висновків, які студент зробить самостійно на основі обробки теоретичних та статистичних матеріалів.

Індивідуальне науково-дослідне завдання повинне бути подане на перевірку не пізніше ніж за десять днів до закінчення семестру. Після рецензування викладачем, якщо робота має окремі недоліки, вона мусить бути перероблена.

VI. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Формою підсумкового контролю є екзамен. Студент, який набрав більше 75 балів до іспиту, може погодитися на зарахування цих балів в якості підсумкової оцінки за курс (без здачі іспиту). Студенти, які набрали менше 75 балів або бажають підвищити підсумкову оцінку за курс, складають іспит у час, зазначений у розкладі екзаменаційної сесії. Іспит проходить у класичній формі з витягуванням білетів, у кожному з яких 3 питання. За кожне питання студент може одержати до 20 балів; за іспит у цілому – до 60 балів.

У випадку, якщо після іспиту здобувач освіти набрав менше, ніж 60 балів за курс, він перескладає іспит під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час першої здачі іспиту, анулюються, а бали за поточне

оцінювання залишаються незмінними. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості – 60. Повторне складання іспиту допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету (див. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів ВНУ імені Лесі Українки – <http://surl.li/ddfha>).

Якщо студент не відвідував аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та отримати ту кількість балів, яка була визначена за пропущені теми, або виконати роботу письмово за вказівками, зазначеними у завданнях у програмі Teams. Необхідний мінімум для успішного проходження курсу – 60 балів (див. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань у ВНУ імені Лесі Українки – <http://surl.li/prwyvs>).

Питання для здачі іспиту:

1. Сутність міжнародної торгівлі та її місце в системі міжнародного бізнесу.
2. Етапи розвитку міжнародної торгівлі.
3. Роль глобалізації та економічної інтеграції в розвитку міжнародної торгівлі.
4. Структура міжнародної торгівлі.
5. Система показників розвитку міжнародної торгівлі.
6. Економічні вигоди від міжнародної торгівлі.
7. Класичні теорії міжнародної торгівлі та їх вплив на розвиток світової торгівлі.
8. Характерні риси стандартної моделі міжнародної торгівлі.
9. Вплив основних положень альтернативних теорій на формування переваг від міжнародної торгівлі для країн.
10. Тарифне регулювання міжнародної торгівлі.
11. Сутність, призначення, функції та види мит. Економічні наслідки введення мита.
12. Кількісні, приховані та фінансові обмеження як метод регулювання міжнародної торгівлі.
13. Сутність торговельної дискримінації.
14. Система міжнародних організацій з регулювання торгівлі.
15. Світова організація торгівлі як головний регулятор міжнародної торгівлі.
16. Регулювання міжнародної торгівлі в системі ООН.
17. Роль і значення ЮНКТАД, ЮНСІТРАЛ та МТЦ у регулюванні міжнародної торгівлі в умовах глобалізації.
18. Особливості спільної торговельної політики ЄС.
19. Інструменти тарифного регулювання в ЄС.
20. Застосування кількісних обмежень у зовнішній торгівлі ЄС.
21. Система захисних заходів у торговельній політиці ЄС.
22. Фінансові методи торговельної політики ЄС.
23. Характеристика торговельних війн в міжнародній торгівлі.
24. Етапи торговельної війни та її рушійні сили.
25. Практика застосування торговельних війн в міжнародній торгівлі.
26. Міжнародна торгівля промисловими та сировинними товарами.
27. Міжнародна торгівля продукцією інтелектуальної праці.
28. Міжнародна зустрічна торгівля.

- 29.Електронна торгівля.
- 30.Міжнародний лізинг.
- 31.Міжнародне виробниче кооперування.
- 32.Сутність та види торговельно-посередницьких операцій у міжнародній торгівлі.
- 33.Види посередників у міжнародній торгівлі. Переваги та недоліки використання послуг торговельних посередників.
- 34.Способи винагороди посередників у міжнародній торгівлі.
- 35.Особливості розвитку торговельно-посередницької діяльності у сучасних умовах.
- 36.Особливості міжнародної торгівлі послугами.
- 37.Основні тенденції розвитку світового ринку послуг.
- 38.Регулювання міжнародної торгівлі послугами.
- 39.Організація продажів через міжнародні товарні біржі. Основна мета, цілі діяльності та функції міжнародних товарних бірж.
- 40.Класифікація міжнародних товарних бірж.
- 41.Сутність міжнародних товарних аукціонів та їх особливості.
- 42.Сутність міжнародних торгів (тендери).
- 43.Організація продажів через міжнародні ярмарки і виставки, їх основні переваги.
- 44.Сутність міжнародної стандартизації продукції.
- 45.Види стандартів, їх структура.
- 46.Принципи та правила гармонізації національних стандартів.
- 47.Стандартизація послуг, основні етапи та методи.
- 48.Міжнародні організації зі стандартизації.
- 49.Сутність сертифікації продукції. Порядок проведення робіт з сертифікації продукції.
- 50.Сертифікація послуг. Порядок проведення робіт з сертифікації послуг.
- 51.Види цін у міжнародній торгівлі та їх характеристика.
- 52.Ціноутворюючі фактори світового ринку.
- 53.Склад та структура зовнішньоторговельної ціни.
- 54.Цінова політика фірми на зовнішньому ринку.
- 55.Проблеми регулювання світових цін.
- 56.Особливості митно-тарифного регулювання в Україні.
- 57.Угоди України про вільну торгівлю, а також угоди про надання режиму найбільшого сприяння або національного режиму.
- 58.Участь України в міжнародній торгівлі товарами та послугами.
- 59.Проблеми інтеграції України у світові товарні ринки.
- 60.Конкурентоспроможність українських товарів та послуг на світових ринках.

VII. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є екзамен.

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна література

1. Рокоча В. В., Алькема В. Г., Терехов В. І. Міжнародна торговельна діяльність: підруч. К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2018. 698 с.
2. Кубатко О. В., Пімоненко Т. В. Торговельна політика ЄС та Україна. Навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2019. 344 с.
3. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. Теорія і практика зовнішньої торгівлі: навч. посібник. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016. 136 с. URL: <https://surl.li/twaziv>
4. Заблоцька Р.О. Система інституційного регулювання світової торгівлі послугами. Київ. Київськ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. 2018. 368 с.
5. Міжнародна торгівля: навч. посіб. / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Моїсєєко Т. Є. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 287 с.

Додаткова література

6. Кирилов Ю. Є., Грановська В. Г., Крикунова В. М., Жосан Г. В., Бойко В. О. Цифрова економіка. Криптовалюти: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІПЛЮС, 2020. 228 с.
7. ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_gui_debook_web.pdf
8. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Притула Н. В. Міжнародна торгівля: навч. посібник. 5-те вид., перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 272 с. URL: dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12345
9. Ушакова Н.Г. Міжнародне ціноутворення: [навч. посіб.] / Н.Г. Ушакова, Н.Л. Савицька. К.: Професіонал, 2004. 218 с.
10. Цюцюра С.В., Цюцюра В.Д. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація та сертифікація: Навч. посіб. 3-тє вид., стер. К.: Знання, 2006. 242 с.
11. Міжнародна торгівля : Підручник. / За ред.. Козака Ю.Г., Логвінової Н.С., Барановської М.І. К.: ЦУЛ, 2011. 512 с.
12. Павленко І.І., Варяниченко О.В., Навроцька Н.А. Міжнародна торгівля та інвестиції. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
13. Міжнародні комерційні угоди та розрахунки: нормативно-правове регламентування: Навч. посіб. / За ред. Козака Ю.Г., Логвінової Н.С. К.: ЦУЛ, 2010. 648 с.

Інформаційні ресурси

14. Офіційний веб-сайт Світової організації торгівлі. URL: <http://www.wto.org>.
15. Офіційний веб-сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку. URL: <http://www.unicc.org/unctad>.
16. Офіційний веб-сайт Міжнародної торгової палати. URL: <http://www.iccwbo.org>.
17. Офіційний веб-сайт Statistical Office of The European Communities (EUROSTAT). URL: <http://www.europa.eu.int/en/comm/eurostat/>.
18. Офіційний веб-сайт Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: <http://www.oecd.org>.
19. Офіційний веб-сайт Міжнародної організації зі стандартизації. URL: www.iso.org/
20. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності. URL: www.wipo.int/
21. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.